

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۲/۱۱/۲۰

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

بررسی حمایت تحصیلی معلم از دانش آموزان در جهت افزایش یادگیری

علی قربان پرست^۱، سید محمد جواد موسوی شریف^۲، علیرضا هوشیار داغیان^۳، محمد یوسفی^۴، بصیراحمد بهجتی خرگردی^۵

۱- کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان، پردیس شهید بهشتی مشهد

۲- کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان، واحد ثامن الحجج

۳- کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان، واحد ثامن الحجج

۴- کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان، پردیس شهید بهشتی مشهد

۵- کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان، پردیس شهید بهشتی مشهد، واحد دانشور نیشابور

ali.00755@gmail.com

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی حمایت تحصیلی معلم از دانش آموزان در جهت افزایش یادگیری انجام شد. حمایت تحصیلی ارتباط نزدیکی با مؤلفه‌های تحصیلی دارد. شایستگی نیاز به احساس مؤثر بودن در تعامل با محیط بر مبنای استعدادها و مهارت‌های خویش است و به‌عنوان نیازی روانشناختی برای پیگیری و تسلط بر چالش‌ها انرژی و انگیزش لازم را فراهم می‌آورد. بنابراین با توجه به این مهم هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی نقش روابط معلم - دانش آموز در افزایش حمایت تحصیلی دانش آموزان بود. حمایت تحصیلی کودکان برای موفقیت بزرگسالی آن‌ها بسیار مهم است. پژوهش‌های اخیر در حوزه آسیب شناسی تحول روانی کودکان نشان می‌دهد برای درک کودکان و نوجوانان سه حوزه کلی انطباق شامل مشکلات درونی شده مثل اضطراب و افسردگی، مشکلات برونی شده مثل مشکلات سلوک و پرخاشگری، و حمایت تحصیلی مثل، نمره‌های مدرسه، نمره‌های آزمون‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. این پژوهش به شیوه مروری و با استفاده از داده‌های کتابخانه‌ای صورت پذیرفت. نتایج نشان داد روابط معلم و دانش آموز بخش اصلی آموزش و یادگیری موفق محسوب می‌شود.

کلمات کلیدی: یادگیری، حمایت اجتماعی، افزایش توانمندی، معلم، دانش آموز

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مقدمه

امروزه نهادهای آموزشی، با تغییر و تحولات زیادی مواجه هستند که در این میان، مدارس سعی دارند آموزش خود را مطابق با نیازهای دانش‌آموزان و جامعه ارائه دهند. کیفیت آموزش و پرورش به پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان بستگی دارد که به‌طور مستقیم باعث بهبود کیفیت منابع انسانی و به‌طور غیرمستقیم با افزایش بهره‌وری، رشد اقتصادی و توانایی دولت‌ها برای کاهش فقر ارتباط دارد. همچنین خشونت در مدارس مشکلی است که عوارض آن نه‌تنها در بعد زمانی و مکانی سلامت جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی کودکان و نوجوانان را به خطر می‌اندازد بلکه عواقب آن نسل‌های آتی، کل جامعه و توسعه ملی را نیز تهدید می‌کند.

از طرفی چنانچه در کلاس معلم و دانش‌آموزان در روابط خود احساس کنند که نیازهای تعلق و وابستگی، دوست داشتن، به رسمیت شناختن، شکوفا شدن و احترام آن‌ها تأمین می‌شود نوعی جو مطلوب در کلاس به وجود می‌آید و چنین جوی است که زمینه پیشرفت تحصیلی فرد را فراهم می‌کند. از این رو رابطه معلم با دانش‌آموز فرایندی با سازوکار غیر ایستا و پیش‌رونده در کارکرد تربیتی خود است که دیدگاه و ادراک معلم-به‌عنوان بازیگر و عامل اصلی و مسئول-در آن نقش اساسی ایفا می‌کند. شخصیت، باورها و همه ویژگی‌های معلم و حتی تصویری که از دانش‌آموزان دارد، بر آنچه در کلاس درس او و در تعاملش با دانش‌آموز اتفاق می‌افتد، مؤثر است. در همین راستا، حمایت تحصیلی ارتباط نزدیکی با مؤلفه‌های تحصیلی دارد. شایستگی نیاز به احساس مؤثر بودن در تعامل با محیط بر مبنای استعدادها و مهارت‌های خویش است و به‌عنوان نیازی روان‌شناختی برای پیگیری و تسلط بر چالش‌ها انرژی و انگیزش لازم را فراهم می‌آورد؛ بنابراین با توجه به این مهم هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی نقش روابط معلم - دانش‌آموز در افزایش حمایت تحصیلی دانش‌آموزان بود.

مبانی نظری

مفهوم حمایت تحصیلی

حمایت تحصیلی، شامل مهارت‌ها، نگرش و رفتارهایی است که منجر به قضاوت معلم‌ها از عملکرد و نیز پیشرفت تحصیلی دانش‌آموز در کلاس می‌شود. وقتی معلم‌ها مهارت‌های تحصیلی دانش‌آموزان را ارزیابی می‌کنند، درواقع، تمام اجزای حمایت تحصیلی مانند مهارت‌های درون فردی، مهارت‌های مطالعه، انگیزه و دل‌مشغولی تحصیلی دانش‌آموز را جستجو می‌کنند. شایستگی ترکیبی از دانش، رفتار و مهارت‌های آشکار و نا آشکار است که به افراد این توانایی و ظرفیت را می‌دهد که وظایف خود را به شکلی اثربخش انجام دهند. حمایت تحصیلی می‌تواند به‌عنوان ارزیابی معلم از رفتار یک دانش‌آموز و دل‌مشغولی احساسی او تعریف شود.

حمایت تحصیلی، مجموعه‌ای از رفتارهاست که با خودتنظیمی، خلق مثبت، ابتکار، پشتکار و مشغولیت ذهنی با تکالیف در فعالیت‌های درسی و پیشرفت تحصیلی همبسته است و از این‌رو شناسایی رفتارهای مرتبط با حمایت تحصیلی در بررسی یادگیری و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مورد سؤال پژوهشگرها است. حمایت تحصیلی به ارزیابی‌های دانش‌آموزان از توانایی و عملکرد و باورهایشان (در مورد منابع موردنیاز برای عملکرد بسیار خوب) اشاره دارد (اصل محمد علیزاده و همکاران، ۱۳۹۸).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

پیامدهای حمایت تحصیلی

بر اساس نظریه خود تعیین گری هنگامی که نیاز به شایستگی به روش مناسبی ارضاء شود، نتیجه آن بهزیستی و رشد مناسب خواهد بود و اگر به هر دلیلی این نیاز ارضاء نشود، نتیجه آن عدم وجود بهزیستی و ناسازگاری خواهد بود. برخی از پژوهش‌ها نشان داده‌اند که حمایت تحصیلی با احساس اضطراب رابطه منفی و با انگیزه و مشغولیت یادگیرنده در کلاس درس رابطه مثبت دارد و دانش‌آموزان دارای پیشرفت تحصیلی ضعیف در مقایسه با دانش‌آموزان دارای پیشرفت تحصیلی متوسط و بالا از حمایت تحصیلی کمتری برخوردارند. ضعف در حمایت تحصیلی با مشکلات درونی شده (نظیر اضطراب، افسردگی) و مشکلات برونی شده (نظیر اختلالات سلوک و پرخاشگری) همراه است و حمایت تحصیلی بیشتر، با پیگردی اهداف، سازگاری هیجانی و سلامت روان و پیشرفت در زندگی مرتبط است. افرادی که احساس شایستگی بیشتری دارند، اعتمادبه‌نفس بالاتری دارند (قاریاگو^۱، ۲۰۱۳)

حمایت تحصیلی کودکان برای موفقیت بزرگسالی آن‌ها بسیار مهم است. پژوهش‌های اخیر در حوزه آسیب‌شناسی تحول روانی کودکان نشان می‌دهد برای درک کودکان و نوجوانان سه حوزه کلی انطباق شامل مشکلات درونی شده مثل اضطراب و افسردگی، مشکلات برونی شده مثل مشکلات سلوک و پرخاشگری و حمایت تحصیلی مثل، نمره‌های مدرسه، نمره‌های آزمون‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و مشکلات انطباق در یکی از این حوزه‌ها، ممکن است، مشکلاتی را در حوزه‌های دیگر به وجود آورد. برخی از پژوهش‌ها نشان داده‌اند حمایت تحصیلی پایین‌تر و احساس اضطراب بیشتر در دانش‌آموزان منجر به کاهش در زمینه‌های انگیزه، دل‌مشغولی و پیشرفت تحصیلی می‌شود. حمایت تحصیلی همچنین با پیگردی اهداف، سازگاری هیجانی و سلامت روان، فارغ‌التحصیلی و موفقیت تحصیلی و پیشرفت و رضایت از زندگی مرتبط است. از سوی دیگر، کاهش انگیزه و افت تحصیلی می‌تواند ناشی از کاهش حمایت تحصیلی باشد. آموزش دانش‌آموزان به‌منظور تغییر رفتار، افکار و نگرش‌ها و مهارت‌های آن‌ها صورت می‌گیرد و این امر می‌تواند در قالب حمایت تحصیلی تحقق یابد (یونسی و همکاران، ۱۳۹۴).

حمایت تحصیلی از جمله عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان است. هویت تحصیلی بازتابی از انواع شایستگی، خودمختاری، هدفمندی، باورهای کارآمدی و تجربه هیجان‌های رایجی است که نوجوانان در کلاس‌های درس با همسالان و معلم‌های خود دارند.

عوامل مؤثر بر حمایت تحصیلی

تعیین عوامل اثرگذار بر حمایت تحصیلی دانش‌آموزان است. کشف و مطالعه متغیرهای اثرگذار بر این متغیر، می‌تواند به موفقیت‌های تحصیلی بهتر در دانش‌آموزان منجر شود. حجازی و همکاران (۱۳۹۳) نشان دادند حمایت تحصیلی، ارتباط و خودمختاری، میانجی ادراک دانش‌آموزان از روابط با معلمان و مشغولیت در مدرسه هستند. به‌علاوه پژوهش‌ها نشان داده‌اند که سبک‌های دل‌بستگی، روابط، شایستگی هیجانی و اجتماعی، محیط یادگیری و مشارکت در کلاس درس، توجه و حل مسئله و همین‌طور شیوه‌های تربیتی والدین از دیگر متغیرهای پیش‌بینی‌کننده حمایت تحصیلی هستند. رویکردهای یاددهی در کلاس درس نیز بر انگیزش و حمایت تحصیلی دانش‌آموزان مؤثر است. بر اساس نظریه خود تعیین گری حمایت‌های محیطی سبب

^۱ Quiroga

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

برآورده شدن نیازهای روان‌شناختی می‌شود و این نیازها نیز خودتنظیمی انگیزشی را تسهیل و تقویت می‌کنند (باقری، ۱۳۹۹). از میان دیگر متغیرهای پیش‌بینی کننده حمایت تحصیلی، می‌توان به دل‌بستگی، ارتباط‌ها، شایستگی هیجانی و اجتماعی، محیط کلاس برای یادگیری، مشارکت در کلاس، توجه و حل مسئله و نیز شیوه‌های تربیتی والدین اشاره کرد (حجازی و همکاران، ۱۳۹۳).

در کل عوامل مؤثر بر حمایت تحصیلی می‌توانند در چهار عامل زیر خلاصه شوند:

- ۱- علل فردی
- ۲- علل خانوادگی
- ۳- علل آموزشی
- ۴- علل اجتماعی و اقتصادی.

یکی از مباحث مهم در روان‌شناسی و تعلیم و تربیت، مسئله تفاوت‌های فردی است. افراد نه تنها از نظر ویژگی‌های بدنی با یکدیگر متفاوت‌اند بلکه از نظر سایر ویژگی‌های شخصی از قبیل هوش، استعداد، جنسیت و ... با یکدیگر متفاوت‌اند. علل این اختلاف می‌تواند ناشی از عوامل وراثتی و محیطی و یا تأثیر متقابل این دو عامل بر یکدیگر باشد. به‌طور کلی مهم‌ترین عوامل فردی شامل هوش، خلاقیت، انگیزش و جنسیت در حمایت تحصیلی مؤثر هستند. دومین علت از عوامل مؤثر در حمایت تحصیلی عوامل خانوادگی است. خانواده اولین مکانی است که کودک در آن زندگی می‌کند و تربیت می‌یابد. روان‌شناسان معتقدند که شخصیت کودک در ۵ سال اول زندگی شکل می‌گیرد؛ بنابراین خانواده به‌عنوان اولین نهاد اجتماعی است که می‌تواند نقش مهمی در پیشرفت تحصیلی فرزندان داشته باشد. فقر مالی، اختلاف، میزان کنترل دانش‌آموز توسط والدین، انتظارات خانواده، آداب‌ورسوم حاکم بر خانواده همه از عواملی هستند که در خانواده به‌طور مستقیم و غیرمستقیم بر حمایت تحصیلی تأثیر می‌گذارد. علل آموزشی دسته دیگری از عوامل که می‌توانند در حمایت تحصیلی تأثیر داشته باشند، عوامل مربوط به مدرسه و معلم هست. بررسی‌های انجام‌شده در آمریکا نشان می‌دهد که عوامل تحصیلی مربوط به مدرسه عمده‌ترین تأثیر منفی را در حمایت تحصیلی دارد. عواملی نظیر غیرقابل فهم بودن مطالب درسی، وجود مشکلات درسی، امتحان و اضطراب آن، روش‌های تدریس و ... می‌توانند در میزان پیشرفت تحصیلی مؤثر شوند. طبقه‌بندی اجتماعی یک متغیر جامعه‌شناسی است که از دیرباز عامل مهمی در پیشرفت تحصیلی دانشجویان تصور شده بیش از هر چیز حرفه و شغل به‌عنوان معیاری برای تعیین طبقه اجتماعی فرد بکار می‌رود؛ اما گاهی میزان درآمد سطح سواد، محل سکونت نیز به‌عنوان طبقه اجتماعی فرد محسوب می‌شوند (ابو المعالی، ۱۳۹۶).

طبقه اجتماعی به طرق مختلف از جمله نگرش‌های والدین نسبت به آموزش و پرورش ۱- ارزش‌های آموزشی و رابطه آن با اهداف شغلی ۲- اکراه معلمان به تدریس در مناطق محروم ۳- تفاوت خودانگاره و کنترل سرنوشت افراد می‌تواند در پیشرفت تحصیلی دانشجویان تأثیر بگذارد.

مفهوم‌پردازی رابطه معلم - دانش‌آموز

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

نظام آموزشی تنها مسئولیت تدریس و انتقال مواد آموزشی و انباشتن اطلاعات در ذهن فراگیران را بر عهده ندارد بلکه نظام آموزشی باید محیطی امن و حمایت‌کننده را برای فراگیران فراهم سازد که بتوانند از نظر عاطفی، اجتماعی و جسمانی رشد شایسته‌ای داشته باشند (نیلسون و لوربر، ۲۰۰۹). در سیستم‌های آموزشی افراد زیادی مشغول به کارند و دانش‌آموزان به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم با آن‌ها رابطه دارند؛ اما در این میان نقش معلمان از دیگر افراد بسیار برجسته‌تر می‌نماید چنان‌که دانش‌آموزان بیشتر اوقات را در مدرسه زیر نظر آن‌ها سپری می‌کنند (داوری، ۱۳۸۹). آموزگار از هنگامی که وارد کلاس می‌شود تا هنگامی که زمان اختصاص داده‌شده به تدریس پایان می‌یابد به‌طور دائم با دانش‌آموزان در ارتباط است. ارتباطی که معلم با دانش‌آموزان برقرار می‌کند در خصوص مطالب تدریس شده و مطالب و مواد غیردرسی است که نحوه و کیفیت هر دو می‌تواند بر یکدیگر تأثیر بگذارد (کار^۱، ۲۰۱۵).

روابط معلم دانش‌آموز به‌طور گسترده‌ای برانگیزه دانش‌آموز و پیشرفت او مؤثر است. درک حمایت معلم به‌خصوص برای دانش‌آموزانی که در معرض خطر شکست تحصیلی هستند برجسته‌تر می‌نماید. لذا دانش‌آموزان مبتلا به ناتوانی‌های یادگیری که در ترکیب با یک کلاس عادی درس می‌خوانند، بیشتر از همسالان خود مورد طرد قرار می‌گیرند و منزوی می‌شوند. این امر باعث می‌شود که عواطف جزء مکمل فعالیت برنامه‌های آموزشی و به‌منزله یکی از اهداف مهم در بافت مدرسه قرار گیرند (اولتمن و همکاران^۲، ۲۰۰۹).

دانش‌آموزانی که احساس می‌کنند معلمانشان در مدرسه آن‌ها را حمایت می‌کنند دارای عزت‌نفس بالاتری بوده علاقه‌مندند که معلمان خود را راضی کنند و به‌علاوه انگیزش یادگیری بیشتری دارند روابط گرم و اعتمادبخش بین معلم دانش‌آموز کلید اساسی در محیط‌های کلاسی که دانش‌آموزان در آن احساس راحتی می‌نمایند و وارد بحث‌های خلاقانه و روشنفکرانه می‌شوند هست. لو، پاسکارلا و ترنزینی (۲۰۰۳) در پژوهشی دریافتند که تعامل با معلمان و مربیان در کلاس، درس آزمایشگاه ساعات کاری یا دیگر مکان‌ها یکی از کلیدهای تجارب آموزشگاهی مرتبط با رشد دانش‌آموزان است تعامل مثبت و نزدیک بین معلمان و مربیان با دانش‌آموزان و دانشجویان رشد تحصیلی و شخصی را تسریع کرده و زمینه‌ساز تجارب مساعد تحصیلی است کسانی که در رشد احساس تعلق یا ارتباط اجتماعی با مدرسه و معلم شکست می‌خورند در معرض خطر عملکرد تحصیلی ضعیف هستند (غلامی و حسین چاری، ۱۳۹۰).

زاهد (۱۳۹۱) در پژوهش خود نشان داد که پذیرایی بی‌توجهی معلم می‌تواند پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را پیش‌بینی کند؛ لذا این مهم است که دانش‌آموزان نظر مثبتی از معلمانشان داشته باشند چراکه رهبری معلمان در کلاس درس اثر زیادی در ایجاد محیط آموزشی مؤثر دارد و کیفیت رفتار میان فردی معلم و ارتباط با دانش‌آموزان نشانه‌ای است از کیفیت رهبری در کلاس درس. رفتار میان فردی معلم و خوب بودن او جنبه‌های مهم از محیط کلاس هستند معلمان برای بهینه کردن شرایط محیط می‌بایستی تلاش کنند تا محیط یادگیری قوی ایجاد کنند (خین و آتپوتاسامی^۳، ۲۰۱۵).

نظریه‌های تعامل معلم - دانش‌آموز

^۱ Carr

^۲ Uultman et al

^۳ Khine & Atputhasamy

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۱- نظریه انسان‌گرایی

شناخت انسان و ارزش و مقام او در هستی، از دیرباز مورد توجه بشر بوده است. هرچند گرایش به انسان در برخی از دوره‌های تاریخی کمرنگ شده است؛ اما با این حال توجه به مفاهیم انسانی، هرگز از نظر گاه اندیشمندان دور نمانده است. در مغرب زمین در دوران قرون وسطی، انسان مغلوب کلیسا و نیروهای مافوق طبیعی شناخته شده بود، اما پس از سپری شدن این دوره، بشر ارزش و مقام خود را بازیافت و برای خود، حق آزادی و انتخاب قائل شد و انسان‌گرایی شاخه‌های مختلف علوم انسانی را تحت تأثیر خود قرارداد (اسماعیلی و ریاحی، ۱۳۹۴).

نظریه انسان‌گرایی به آفرینندگی، همدوستی و کنجکاو توجه خاصی دارد و به نمره برنامه‌ریزی، نظارت درسی، آزمون حضوری اجباری دانش‌آموز در کلاس و مداخله معلم اعتنایی ندارد. هدف باید رشد و پرورش افراد کارآمد و کار دیده باشد. اشخاص می‌توانند هوشیارانه و فعالانه برای پیشرفت خود تلاش کنند. راجرز به خانواده و محبتی که کودک باید دریافت کند توجه داشت. کودک محتاج توجه مثبت و بلاشرط است. معلم و نقش وی در جریان یادگیری غیرمستقیم و تسهیل‌کننده است که دارای روابط فردی با دانش‌آموز است و رشد آنان را هدایت می‌کند. راجرز می‌گوید: اگر من بتوانم نوع خاصی از رابطه را تأمین کنم طرف مقابل توانایی استفاده از آن رابطه را برای تغییر و رشد درون خودش کشف خواهد کرد و رشد شخصی روی خواهد داد.

۲- نظریه راجرز

سه شرط لازم در رابطه با تعامل معلم و دانش‌آموز در نظریه راجرز به شرح ذیل است:

- همخوانی (خلوص، اصالت، یکسانی یا گرمی غیر تملکی) معلمین باید واقعی و حقیقی باشند و نقاب‌های برتری و همه‌چیزدانی را کنار بگذارند. اصیل و صادق باشند
- پذیرش، اعتماد و احترام (توجه مثبت نامشروط) به معنی احترام گذاشتن به فراگیر به‌عنوان یک انسان است. معلم باید تمام عقاید و باورهای قبلی خودش را کنار بگذارد و مراقب فراگیر باشد و این ذهنیت را منتقل کند که اینجا کسی است که یقین دارد او قدرت رسیدن به ظرفیت‌های درونش را دارد. نگرش دیگری که معلم باید انتقال دهد اهمیت دادن اصیل و عمیق به فراگیر به‌عنوان یک انسان است که از طریق احساس یگانگی با فراگیر حاصل می‌شود.
- درک همدلانه: یکی از وظایف اساسی معلم این است که تجربه و احساس‌های فراگیران را با دقت و دلسوزی تمام آن‌گونه که در تعامل لحظه‌به‌لحظه آشکار می‌شوند، درک کند. معلم سعی می‌کند تجربه ذهنی فراگیران را مخصوصاً در زمان حال، درک کند. هدف این است که فراگیران به خودشان نزدیک‌تر شوند، احساس عمیق‌تری کنند معلمان با توجه به تجربیات خودشان که ممکن است شبیه احساسات فراگیر باشند می‌توانند در دنیای ذهنی فراگیر سهیم شوند. معلم دنیای فراگیر را به‌گونه‌ای درک می‌کند که گویی متعلق به خود اوست (شارون و همکاران^۱، ۲۰۱۵).

۳- نظریه مازلو

^۱ Sharon et al

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مازلو (۱۹۷۰) نیازهای انسان را به دودسته کلی شامل نیازهای کمبود و نیازهای رشد تقسیم کرده است. مازلو نیازهای دسته اول را نیازهای اساسی نام‌گذاری کرده است که شامل نیازهای فیزیولوژیکی، نیاز به امنیت، نیاز به عشق و نیاز به عزت‌نفس یا احترام به خود. از آنجاکه مهم‌ترین و آشکارترین نیازهای انسان نیازهای فیزیولوژیکی هستند توجه به این دسته از نیازهای کودکان نخستین وظیفه معلمان و والدین است. پس از ارضای نیازهای جسمانی، نیازهای مربوط به احساس امنیت، عدم نگرانی خاطر، محیط امن و به‌دوراز تهدید جای نیازهای قبلی را می‌گیرد. کودکان باید در آموزشگاه احساس آرامش کنند از عوامل تهدیدآمیز به دور باشند تا بتوانند به یادگیری بپردازند. وقتی که دانش‌آموز و آموزگار از نگرانی مسائل فوق فارغ شدند آنگاه به محبت، دوستی و تعلق خاطر نیاز خواهند داشت. مردم به محبت کردن و مورد محبت قرار گرفتن نیازمندند. پس‌ازآنکه نیازهای سطح سوم ارضا شدند نوبت به نیازهای مربوط به عزت‌نفس، یعنی نیاز به قدرشناسی خود و مورد قدرشناسی از طرف دیگران واقع‌شدن می‌رسد منظور از این نیازها آن است که فرد احتیاج دارد تا در خانه، اجتماع و محل کار مورداحترام و قدردانی دیگران واقع شود و خود نیز تصور مثبتی از خویشتن داشته باشد (سیف، ۱۳۸۸).

هنگامی که کودکان به دوره‌های اول و دوم دبیرستان می‌رسند، محیط مدرسه میدان عمل پیچیدگی وسیع‌تری می‌یابد. اکنون دیگر زمینه اجتماعی به‌جای کلاس، کل مدرسه است نوجوانان از موضع پیشینه‌های فرهنگی گوناگون‌تری درباره موضوع‌های گوناگون‌تری با معلم‌ها و همسالان خود تعامل می‌کنند. رفتار اجتماعی نوجوانان بیشتر به‌سوی همسالان، فعالیت‌های فوق‌برنامه، باشگاه‌ها و محله میل می‌کند. دانش‌آموزان دوره اول دبیرستان بیشتر مدرسه را به‌صورت نظامی اجتماعی می‌شناسند و ممکن است انگیزه‌هایی برای تأیید یا مبارزه با آن بیابند (سلطانی و همکاران، ۱۳۹۵).

تعامل معلم دانش‌آموز و حمایت تحصیلی

چون تعامل مثبت بین معلم و دانش‌آموزان جوّ کلاسی مساعدی برای تدریس و یادگیری به وجود می‌آورد، از بسیاری مسائل منفی که مخّل پیشرفت تحصیلی دانش‌آموز است، جلوگیری می‌کند. افزون براین وقتی ارتباط معلم با دانش‌آموز در جهت مثبت و سازنده باشد، نیاز شایستگی نوجوان را برآورده می‌کند. همچنین این فرایند به نوبه خود موجب می‌شود تا دانش‌آموزان مدرسه را محیطی امن و مورداطمینان ارزیابی کنند و با رویدادها و عوامل آموزشی ارتباط بهتری برقرار نمایند و لذا از پیشرفت تحصیلی بالاتری هم برخوردار شوند. بنابراین، بر اساس یافته‌های به‌دست‌آمده می‌توان بیان کرد دانش‌آموزانی که در کلاس حامی و مساعد قرار داشته باشند، دارای اعتمادبه‌نفس بالا و نگرش مثبتی نسبت به یادگیری هستند و تکالیف درسی و فعالیت‌های مدرسه را به‌خوبی انجام می‌دهند و پیشرفت تحصیلی بالاتری نیز کسب می‌نمایند.

این حمایت و رابطه صمیمی با معلمان در آن‌ها نگرش تحصیلی مثبت شکل می‌دهد که خود رضایت از مدرسه را به دنبال دارد و به موجب آن دانش‌آموز احساس اطمینان و مثبتی نسبت به کلاس و مدرسه خواهد داشت. این احساسات به ر شد بیشتر، انگیزش تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموز منجر می‌شود؛ به عبارت دیگر، علایق دانش‌آموزان گام بزرگی در جهت تشکیل خواست و اراده آن‌ها و مهارتی است که آنها را به فعالیت وامی‌دارد شرایط ایجادشده، جو مثبتی در کلاس ایجاد می‌کند که حس تعلق، لذت، اشتیاق و احترام برای دانش‌آموزان به دن بال دارد؛ بنابراین، چنین کلاسی پیش‌بینی کننده مهمی برای شایستگی تحصیلی است. به‌این‌ترتیب، دانش‌آموزان دلگرم می‌شوند تا نقش مؤثرتری در اجرای تکالیف بر عهده گیرند.

جمع‌بندی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

در نهایت در مقام جمع‌بندی باید گفت روابط معلم و دانش‌آموز بخش اصلی آموزش و یادگیری موفق محسوب می‌شود. بدیهی است که دانش‌آموزان در بسیاری از محیط‌های یادگیری به معلمان خود نیازمندند. به عبارت روشن‌تر، معلمان برای دانش‌آموزان در حکم پایگاهی امن در برابر مشکلات و راهنمایی برای کشف و تجربه جهان پیرامون هستند بنابراین بدیهی است که نوع رفتار معلمان بتواند رفتارهای دانش‌آموزان را پیش‌بینی نماید. در واقع رابطه مثبت معلم با دانش‌آموزان و همچنین دانش‌آموزان باهم، بر رابطه عاطفی و اجتماعی کلاس، ایجاد انگیزه یادگیری، دل‌بستگی به مدرسه، همکاری در فعالیت‌های کلاسی، تلاش بسیار در مواجهه با مشکلات کمک و حمایت دوستانه، درک رفتار میان‌فردی، ایجاد مسئولیت و آزادی در کارهای دانش‌آموز و رفتارهایشان باهم مؤثر است. همچنین ادراک شایستگی یکی از ابعاد نسبتاً خاص مفهوم خود است. همچنین می‌توان گفت که ادراک شایستگی دانش و مهارت‌ها را افزایش می‌دهد و الگوهای فکری را جهت می‌دهد و هنگامی که افراد احساس نمایند شایسته انجام اعمال موفقیت‌آمیز هستند خودباوری و خودکارآمدی آن‌ها افزایش می‌یابد علاقه‌مندی آن‌ها جهت تجربه کردن چالش‌ها و تجربه مهارت‌ها افزایش می‌یابد که این می‌تواند به پیشرفت بیانجامد.

شایستگی تحصیلی شامل بسیاری از مهارت‌های حیاتی چون خواندن، نوشتن، محاسبه، حل مسئله، حضور و پرسش و مطالعه است. شایستگی تحصیلی در مهارت‌ها و توانایی‌های دانش‌آموزان به‌منظور انجام هر چه بهتر تکالیف درسی و به عهده گرفتن مناسب مسئولیت‌های تحصیلی بروز می‌کند و از عامل‌های مهم موفقیت در مدرسه به شمار می‌رود و می‌تواند ظرفیت دانش‌آموز را برای تحمل شکست‌ها و پیشرفت تحصیلی بیشتر بالا ببرد؛ بنابراین اگر دانش‌آموزی شایستگی کافی در خود نسبت به مدرسه حس نکند، مسلماً جهت‌گیری هدف تبحری را بر نمی‌گزیند و بیشتر برای به دست آوردن پاداش یا دوری از چالش‌ها و موقعیت‌ها به خاطر جلوگیری از شرم‌منده شدن و ترس از ارزیابی منفی را برمی‌گزیند و همین امر شکست تحصیلی را افزایش و پیشرفت تحصیلی را کاهش می‌دهد.

منابع

۱. ابراهیمی پور، سمیه. (۱۳۹۳). بررسی تعامل معلم و دانش‌آموز و نگرش ریاضی بر موفقیت تحصیلی در درس ریاضی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. گروه روانشناسی. دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی. دانشگاه شیراز
۲. ابوالعالی الحسینی، خدیجه، موسوی، سیده شایسته و میر هاشمی، مالک. (۱۳۹۶) ساختار عاملی تأییدی مقیاس ارزیابی حمایت تحصیلی در دانش‌آموزان دختر نوجوان. فصلنامه روان‌شناسی کاربردی، ۱۱(۳)، ۲۷۵-۲۹۴.
۳. اسماعیلی، معصومه و ریاحی، موسی (۱۳۹۴). رابطه انسان‌شناسی با الگوی خانواده درمانی تجربه نگر - انسانگر. رویش روانشناسی، ۱(۴)، ۶۵-۸۶.
۴. اصل محمد علیزاد، محمد، نشاط دوست، حمید طاهر، طالبی، هوشنگ و عابدی، احمد. (۱۳۹۸). ثربخشی مداخله خودتنظیمی بر بهبود مؤلفه‌های حمایت تحصیلی دانش‌آموزان دختر و پسر مقطع متوسطه دوره اول شهر تبریز، رویکردهای نوین آموزشی، ۱(۱)، ۴۹-۶۶.
۵. باصری، سمیه. (۱۳۹۰). رابطه بین خودکارآمدی، انتظار و تعامل معلم در دانش‌آموزان ابتدائی شهر شیراز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. گروه روانشناسی. دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی. دانشگاه شیراز.
۶. باقری، بیتا. (۱۳۹۹). پیش‌بینی عملکرد تحصیلی و احساس حمایت تحصیلی براساس درگیری آموزشی و سبک یادگیری فعال در دانش‌آموزان پایه دهم آموزش و پرورش ناحیه ۴ شهر کرج. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور البرز.

۷. سلطانی، محمدرضا، ازگلی، محمد و احمد نیا آلاشتی، سیامک. (۱۳۹۵). درآمدی بر نقد نظریه سلسله مراتب نیازهای مازلو. فصلنامه مطالعات رفتار سازمانی، ۱۷(۱)، ۱۷۲-۱۴۵.
۸. غلامی، سمیه؛ حسین چاری، مسعود (۱۳۹۰). پیش بینی شادکامی دانش‌آموزان با توجه به درک آنان از رابطه معلم با دانش‌آموز، نحوه تعامل و خودکارآمدی، مجله آموزش و یادگیری، ۳(۱)، ۱۱۰-۸۳.
۹. کدیور، پروین. (۱۳۹۵). روانشناسی تربیتی. تهران: انتشارات سمت.
۱۰. یونسی، عیدان، عالیپور، سیروس و سحافی، حکیم. (۱۳۹۴). نگاهی به ابعاد شناختی - اجتماعی حمایت تحصیلی دانش‌آموزان. تهران: انتشارات سپهر دانش.
۱۱. Carr, D. (۲۰۱۵). Personal and interpersonal relationships in education and teaching: a virtual ethical perspective. *British Journal of Educational Studies*, ۵۳ (۳): ۲۵۵-۲۷۱.
۱۲. Khine, M S. and Atputhasamy, L. (۲۰۱۵). Self-perceived and student's perceptions of teacher interaction in the classrooms. A paper presented at the conference on Redesigning pedagogy: Research, policy, practice, Singapore.
۱۳. Li, Y., Lerner, J. V., & Lerner, R. M. (۲۰۱۰). Personal and ecological assets and academic competence in early adolescence: The mediating role of school engagement. *Journal of youth and adolescence*, ۳۹(۷), ۸۰۱-۸۱۵.
۱۴. Quiroga, C. V., Janosz, M., Bisset, S., & Morin, A. J. (۲۰۱۳). Early adolescent depression symptoms and school dropout: Mediating processes involving self-reported academic competence and achievement. *Journal of Educational Psychology*, ۱۰۵(۲), ۵۵۲.
۱۵. Raby, K. L., Roisman, G. I., Labella, M. H., Martin, J., Fraley, R. C., & Simpson, J. A. (۲۰۱۹). The legacy of early abuse and neglect for social and academic competence from childhood to adulthood. *Child development*, ۹۰(۵), ۱۶۸۴-۱۷۰۱.
۱۶. Sharon, A., Lynch and Cynthia, G., Simpson. (۲۰۱۵). Social Skills: Laying the Foundation for Success. *DIMENSIONS OF EARLY CHILD HOOD*, ۳۸(۲), ۳-۱۲.
۱۷. Uultman, L, p, William. Johnson. M.RandSchutz, P. A. (۲۰۰۹). Boundary dilemmas in teacher-student relationship: Struggling with the line. *teaching and teacher Education*, ۲۵, ۶۳۷, ۶۴۶